

ادبیات - ۲

مریم صادقی

روش تحقیق به زبان ساده

زبان و ادبیات فارسی

کتابخانه

نشر نگاه معاصر

## فهرست

۹	پیشگفتار.....	□
۱۳	تقدیر و تشکر.....	□
۱۵	فصل اول: مبانی و کلیات بحث روش تدوین طرحنامه و پروپوزال و.....	
۱۵	مقدمه.....	
۱۷	کلیدواژه‌ها و مفاهیم.....	
۱۸	مبانی و مراحل کلی پژوهش.....	
۲۳	بررسی اجمالی آثار منتشرشده درباره‌ی روش تحقیق.....	
۲۶	انواع پژوهش‌های ادبی.....	
۲۷	پژوهش‌های پیشینه‌شناسی.....	
۲۷	پژوهش‌های متن‌شناسی.....	
۳۲	مهم‌ترین تفاوت‌های پژوهش‌های ادبی درگذشته و امروز.....	
۳۸	جدول زمان‌بندی.....	
۳۹	فصل دوم: روش تدوین طرحنامه یا پروپوزال.....	
۳۹	مقدمه.....	
۳۹	انتخاب موضوع.....	
۴۰	۴ سؤال مهم: چرا بخوانید؟ چگونه منابع را بشناسید؟ چگونه بخوانید؟ چه بخوانید؟.....	
۴۴	روش فیش‌برداری.....	

۴۵	تدوین طرحنامه
۴۶	تعریف و تشریح عناوین
۴۶	۱- بیان مسأله‌ی پژوهش
۴۸	۲- هدف‌های پژوهش
۴۸	۳- بیان ضرورت‌های انجام پژوهش
۴۸	۴- پیشینه‌ی پژوهش
۴۹	۵- فرضیات پژوهش
۴۹	تدوین فرضیه در رشته‌ی ادبیات فارسی
۵۰	۶- جامعه‌ی آماری و قلمرو پژوهش
۵۱	ذکر چند نکته‌ی مهم
۵۲	مراحل انتخاب جامعه‌ی آماری
۵۵	۷- برآورد حجم نمونه
۵۶	۸- روش تحقیق بر مبنای ۴ گانه
۵۶	۸-۱- بر مبنای هدف
۵۶	۸-۲- بر مبنای پیشینه‌ی پژوهش
۵۸	۸-۳- بر مبنای روش گردآوری داده‌ها
۵۹	تمرین
۵۹	۸-۴- بر مبنای روش تحلیل داده‌ها و اطلاعات
۶۰	۹- ابزارگردآوری داده‌ها
۶۰	۱۰- تنظیم منابع و مآخذ
۶۱	<b>فصل سوم: روش تنظیم و تدوین پایان‌نامه و طرح پژوهشی</b>
۶۱	مقدمه
	گفتار اول: روش تدوین و تنظیم پایان‌نامه (۶۴)
۶۴	دو روش تنظیم پایان‌نامه
۶۴	الف: به روش مقاله‌ای
۶۵	ب: به روش رایج در دانشگاه‌های ایران
۶۶	مراحل ده‌گانه‌ی تنظیم و تدوین پایان‌نامه
۶۶	مرحله‌ی اول: پرسش‌آغازین یا بیان مسأله

۶۷	تمرین
۶۷	مرحله‌ی دوم: تعیین سؤالات و فرضیات
۶۸	تمرین
۶۸	مرحله‌ی سوم: خواندن (مطالعات نظری)
۷۴	تمرین
۷۴	مرحله‌ی چهارم: تعیین چارچوب نظری
۷۶	تمرین
۷۷	مرحله‌ی پنجم: مفهوم‌سازی (تعیین مفاهیم اصلی و فرعی پژوهش)
۷۹	تمرین
۸۰	مرحله‌ی ششم: قلمرو پژوهش، جامعه‌ی آماری و حجم نمونه
۸۰	تمرین
۸۰	مرحله هفتم: روش و انواع پژوهش بر مبنای ۴ گانه
۸۰	انواع پژوهش‌های کمی
۸۲	پژوهش‌های کیفی
۸۲	مهم‌ترین پژوهش‌های کیفی
۸۳	۱- پژوهش تحلیل محتوا
۸۴	۲- تحلیل کیفی‌گفتمانی
۸۵	۳- تحلیل کیفی هرمنوتیکی
۸۷	۴- تحلیل نشانه‌شناسی
۸۷	۵- تحلیل کیفی ساختارگرایی
۸۸	۶- پژوهش‌های فرهنگی (قوم‌شناسی و قوم‌نگاری)
۸۸	۷- پژوهش‌های تاریخی
۹۱	تمرین
۹۲	مرحله‌ی هشتم: تنظیم و ترسیم مدل‌های پژوهش (مدل تحلیلی و مدل کلی)
۹۳	مراحل تنظیم مدل تحلیلی
۹۵	تمرین
۹۷	مرحله‌ی نهم: تجزیه و تحلیل داده‌ها (اطلاعات) و مراحل آماده‌سازی داده‌ها
۹۸	تنظیم مدل کلی پژوهش
۹۹	مرحله‌ی دهم: تنظیم نتایج، یافته‌ها و منابع و ...
۱۰۱	تمرین

چارچوب پایان نامه‌ها (شیوه‌ی تنظیم بخش‌ها و فصل‌ها و گفتارهای پایان نامه) ..... ۱۰۱

فصل اول: کلیات (اطلاعات کلی) ..... ۱۰۱

فصل دوم: مطالعات نظری ..... ۱۰۵

فصل سوم: روش شناسایی (متدولوژی پژوهش) ..... ۱۰۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده ..... ۱۰۷

فصل پنجم: روش بیان یافته‌های پژوهش ..... ۱۰۸

پژوهش‌های بینارشته‌ای ..... ۱۱۰

مراحل انجام پژوهش‌های بینارشته‌ای ..... ۱۱۰

گفتار دوم: تنظیم و تدوین طرح‌های پژوهشی (۱۱۳)

مراحل انجام طرحنامه پژوهشی ..... ۱۱۳

فصل چهارم: روش تدوین و تنظیم مقاله‌ی علمی - پژوهشی ..... ۱۱۷

مقدمه ..... ۱۱۷

مبانی مقاله‌ی علمی - پژوهشی ..... ۱۱۹

۱- برگه‌ی رویه ..... ۱۲۰

۲- عنوان ..... ۱۲۰

۳- چکیده‌ی فارسی ..... ۱۲۰

۴- مقدمه ..... ۱۲۰

۵- ترسیم مدل تحلیلی یا مفهومی ..... ۱۲۲

۶- متن مقاله و تحلیل داده‌ها ..... ۱۲۲

۷- نتیجه‌گیری ..... ۱۲۳

۸- پیشنهادهای علمی و یا عملی ..... ۱۲۴

۹- ارجاعات ..... ۱۲۴

۱۰- تنظیم منابع ..... ۱۲۴

۱۱- خلاصه انگلیسی ..... ۱۲۵

چند نکته‌ی اساسی ..... ۱۲۵

فصل پنجم: روش ارجاعات و استنادات پژوهش ..... ۱۲۷

ارجاعات در متن ..... ۱۲۷

روش ارجاعات ..... ۱۲۸

منابع پژوهش ..... ۱۳۰

معرفی چند سایت پژوهشی ..... ۱۳۴

واژه‌نامه‌ی فارسی - انگلیسی ..... ۱۳۵

واژه‌نامه‌ی انگلیسی - فارسی ..... ۱۴۵

پیوست‌ها

پیوست ۱: نمونه فرم طرح تحقیق رساله‌ی دکترای تخصصی ..... ۱۵۵

پیوست ۲: نمونه فرم پایان نامه ..... ۱۵۹

پیوست ۳: نمونه فرم طرح پژوهشی ..... ۱۶۵

پیوست ۴: چارچوب مقاله‌ی علمی - پژوهشی ..... ۱۷۳

□ منابع ..... ۱۷۷

### فهرست مدل‌ها

مدل شماره‌ی ۱: مدل کلی کتاب ..... ۱۱

مدل شماره‌ی ۲: پژوهش‌های ادبی ..... ۲۸

مدل شماره‌ی ۳: روش تحقیق ..... ۵۷

مدل شماره‌ی ۴: مدل فصل سوم ..... ۶۲

مدل شماره‌ی ۵: مراحل خواندن مطالعات نظری و روش تحقیق ..... ۶۹

مدل شماره‌ی ۶: روش تحقیق بر مبنای ۴ گانه ..... ۸۱

مدل شماره‌ی ۷: مراحل تنظیم مدل تحلیلی ..... ۹۲

مدل شماره‌ی ۸: مراحل روش علمی ..... ۹۴

مدل شماره‌ی ۹: مدل پیشنهادی بلیکی ..... ۹۵

مدل شماره‌ی ۱۰: مدل مطالعات نظری ..... ۹۶

مدل شماره‌ی ۱۱: مدل کلی پژوهش ..... ۹۸

مدل شماره‌ی ۱۲: مهارت‌های اجتماعی ..... ۱۰۳

مدل شماره‌ی ۱۳: مهارت‌های زندگی ..... ۱۰۴

## پیشگفتار

روش پژوهش به معنای روش تفکر انتقادی برای رسیدن به نتایجی منطقی است؛ زیرا هر انتقاد و تفکری از مطالعه سرچشمه می‌گیرد و حتماً سؤالی در تقدیر دارد حتی اگر سؤال به طور مصرح بیان نشده باشد. هر نقد و بررسی نشان از آن دارد که منتقد پیشینه‌ای را مطالعه کرده و از مجموع دانش و آگاهی موجود، به نتایجی رسیده بنابراین این نتیجه و یافته‌ی جدید خود را با نقد و بررسی مطالبی که منتشر شده، نشان می‌دهد و البته روند نقد او هم نشان از پژوهش دارد زیرا با طرحی آغاز شده و با نتیجه‌ای به پایان می‌رسد که منتقد از ابتدا در ذهن خود داشته است لذا می‌توان تمام آثار نقد و بررسی را به گونه‌ای پژوهش به شمار آورد.

در این کتاب، پژوهش در معنای ویژه و خاص خود آمده است یعنی پژوهشی که با زمانبندی آغاز شود، طرحنامه‌ای برای آن تنظیم می‌شود و سؤالات و فرضیات اصلی و فرعی به طور مشخص و مصرح تبیین شده و با چارچوب و جامعه‌ی آماری و دلایل انتخاب آن و تعریف مفاهیم و متغیرهای پژوهش و نیز با تحلیل شواهد کافی به نتیجه‌ای تدریجی و فرایندی می‌رسد؛ پژوهش‌ها و موضوعات رشته‌ی ادبیات فارسی - که در فصل نخست بدان پرداخته شده است - هم به‌رغم نظر برخی از پژوهش‌گران با روش‌ها و متدهای رایج روش پژوهش قابل انجام است زیرا پژوهش‌گر (یا نویسنده) با تفکر انتقادی نسبت به متن و یا مطالب منتشر شده (در قالب کتاب، مقاله، پایان‌نامه و...) به استخراج شواهد و داده‌ها با روش‌های تکنیکی و فنی ادبیات فارسی مانند لغت‌شناسی، اتیمولوژی، سبک‌شناسی، بدیع و معانی و بیان و غیره متون ادبیات فارسی را نقد و بررسی می‌کند تا به نتایجی نوین با رویکردی نقادانه برسد. تفکر نقادانه و یا انتقادی به معنای نقد و بررسی همراه با رویکردی

تشکیک‌آمیز نسبت به گفته‌ها و شنیده‌ها است. تفکر انتقادی یعنی این که خواننده مطالب را فقط با ارائه دلایل و تبیین‌های منطقی می‌پذیرد و اگر چنین رویکردی در نوشته و مطلب مورد نظر وجود نداشته باشد بلافاصله در ذهن او نسبت به مطالب چون و چراهایی شکل می‌گیرد و این آغاز تفکر و رویکرد پژوهشی است. اصلاً خود پژوهش با چند کلمه‌ی ساده شکل می‌گیرد: چه، چرا، چگونه، به بیانی دقیق‌تر: HOW, WHAT, WHY.

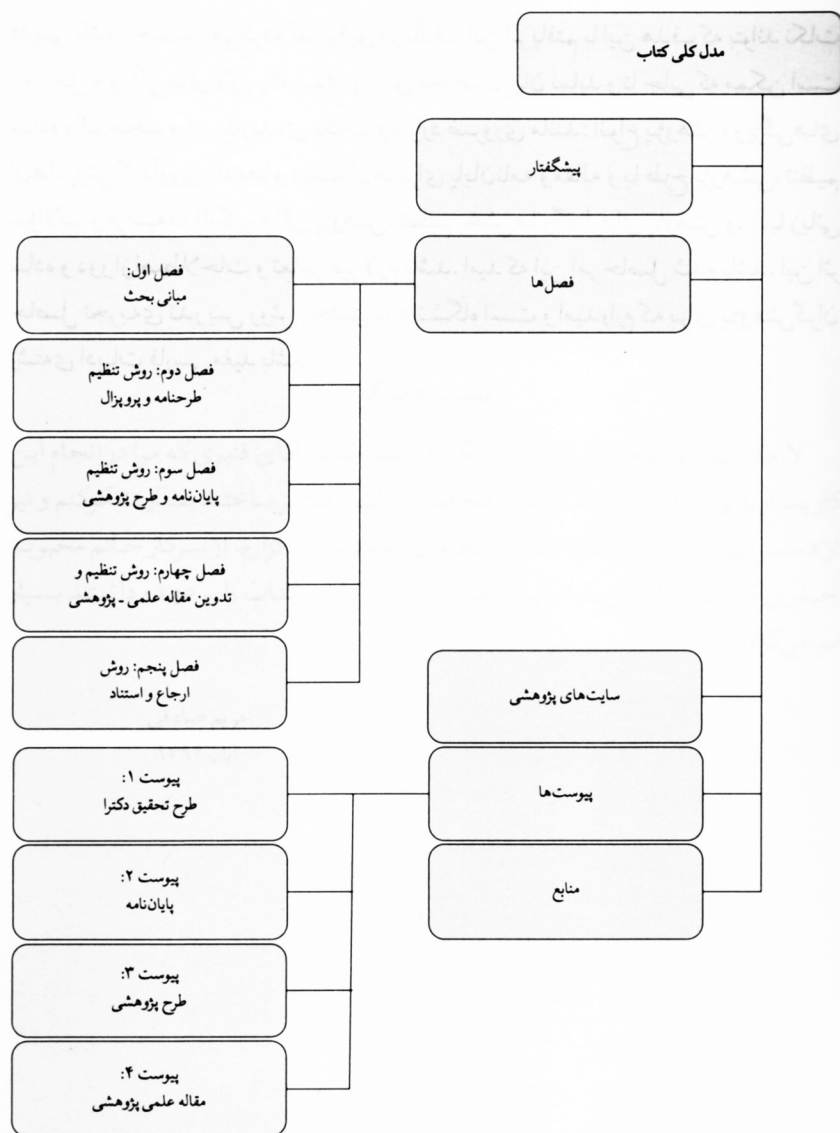
این کتاب به منظور ارائه‌ی مدل و طرح برای پژوهش (تحقیق) با شیوه‌ای علمی تدوین و تألیف شده و در پاسخ به این سؤال نوشته شده است:

**چگونه می‌توان تحقیقات رشته‌ی ادبیات فارسی را با الگوها و روش‌های پژوهشی انجام داد؟**  
برای پاسخ به این سؤال باید ابتدا مفاهیم مهم پژوهش و اصول و ویژگی‌ها و روش‌های گوناگون، تعریف و تبیین شود به همین منظور این کتاب در ۵ فصل بر طبق مدل شماره‌ی ۱ تنظیم شده است:

برای این که مطالب هر فصل کامل بوده و دانشجو نیازی به مراجعه به صفحات و مطالب فصل‌های دیگر کتاب نداشته باشد، در هر فصل به ناچار برخی از موارد تکرار شده است که البته به دلیل سهولت در خواندن و درک متن است و نه دلیل دیگر. این کتاب به صورتی مرتب شده که دانشجو برای تنظیم و تدوین هر نوع پژوهش می‌تواند فقط به بخش مربوط مراجعه کند و با توجه به مندرجات، پژوهش خود را انجام دهد. در پیوست بنا به ضرورت، مهم‌ترین و کاربردی‌ترین تعابیر و اصطلاحات دانشگاهی و روش تحقیق در دو حوزه‌ی فارسی به انگلیسی و برعکس آمده تا مخاطبان بهتر بتوانند از آن‌ها استفاده کنند.

آنچه در این کتاب درباره‌ی روش‌های تنظیم و تدوین پایان‌نامه و غیره آمده فقط روش‌های تنظیم و مطالعه و یافتن پرسش و پاسخ و اثبات فرضیه است. در این اثر از مباحث فراخ دامنه و مهم روش تحقیق که عمده‌تاً در حیطه‌ی فلسفه است بحثی به میان نیامده زیرا روش تحقیق حوزه‌ای بسیار گسترده دارد و دانشمندان غربی سال‌های طولانی است که در این حوزه مسائل و دیدگاه‌های مهمی طرح کرده‌اند که طرح و فهم هریک از محورهای اصلی و فرعی آن زمان زیادی می‌گیرد و در ایران، بحث روش پژوهش از مباحث نسبتاً نوپا است از این رو باید انتظار داشت که مانند هر کار نو و جدیدی اشکالات و ابهامات و نواقص زیادی داشته باشد.

این جانب به هیچ‌روی قصد تألیف کتاب در این موضوع را نداشتم و آثار موجود را که نویسندگان محترم نوشته‌اند، کافی می‌دانستم، با توجه به این که چندین سال است که در



#### مدل شماره‌ی ۱: مدل کلی کتاب

دانشگاه به تدریس روش تحقیق در مقاطع و رشته‌های مختلف اشتغال دارم با وجود آثار مذکور هنوز هم جای خالی اثری که در بردارنده‌ی نکات لازم برای تحقیق در رشته‌ی ادبیات